

ENUT-i UUDISED 1/03

Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskuse väljaanne nr. 8

Eesti naiste aastakonverentsi "Eesti naised tegutsema(s)" 11. -
12.01 2003 eriväljaanne

Austatud konverentsil osaleja,

teretulemast Eesti naiste aastakonverentsile "Eesti naised tegutsema(s)". Aasta tagasi seadsime siinsamas majas naisorganisatsioonide esindajatega sihte 2002. aastaks ja arutasime CEDAW konventsiooni ning soolise võrdõiguslikkuse seaduseelnõud üle. Tänavu kuuleme, mis eelmise aasta jooksul on ära tehtud ning arutame kuidase edasi minna.

Mõtleme ka, mida tahame öelda Läänemeremaade naistele, kes veebruarikuus kogunevad Tallinnasse konverentsile "Naised, mehed ja demokraatia". Soovime kõigile külma pead ja kuumat südant.

Käesolev number on "ENUT-i Uudiste" ajaloos erakorraline. Esimest korda ilmub eriväljaanne, mille koostasime spetsiaalselt ühel üritusel levitamiseks. 11. ja 12. jaanuaril toimuv Eesti naiste aastakonverents "Eesti naised tegutsema(s)" on ENUT-i jaoks oluline ning eriline sündmus. Eriväljaanne on konverentsikülalastajale esiteks praktiliseks abiks, sest lk 2-3 leiab konverentsi üksikasjaliku kava.

Teiseks puudutavad mitmed artiklid otseselt konverentsi teemasid või on mõeldud naisorganisatsioonidele informatsiooniks. Näiteks on käesoleva numbril kaks artiklit pühendatud ajakirja "Ariadne Lõng" põhjalikule tutvustamisele. Ajakirja enda esitlus toimub konverentsi teisel päeval.

Samuti leiab eriväljaandest ülevaate ENUT-i tööst naisorganisatsioonidega ning ülevaate riigi plaanidest naisorganisatsioonide koostöö toetamise osas. Kaks artiklit räägivad Euroopa sotsiaalhartaast kuni sellel talvel valmistab Eesti riik ette Euroopa sotsiaalharta täitmise aruannet. Naisorganisatsioonide roll on jälgida selle aruande töepärasust ning samuti teha täiendusettepanekuid.

Selles numbris annab samuti ülevaate ENUT-i peamistest projektidest 2002. aastal ning tegevustest, mis leiavad aset 2003. aasta alguses. Eriväljaande viimaselt leheküljelt leiab eelifotod ENUT-i ning teiste organisatsioonide korraldatavatest nais- ja sootemaatikast puudutavatest olulisematest sündmustest.

Sisukord

lk1	Toimetajalt
lk2	Konverentsi kava
lk4	Eesti peab esitama sotsiaalharta täitmise aruande <i>Merle Malvet</i>
lk4	Euroopa sotsiaalharta ja sooline võrdõiguslikkus <i>Käthlin Sander</i>
lk5	Riigi toetus naisorganisatsioonide koostöök <i>Eha Reitelmann</i>
lk6	Ariadne Lõng – kolmas aastakäik <i>Anne Lill</i>
lk7	Ülevaade "Ariadne Lõnga" kolmanda numbril artiklitest* <i>Anne Lill, Eve Annuk, Mirjam Hinrikus</i>
lk8	Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskuse suuremad projektid 2002. aastal <i>Leen Kadakas, Marion Pajumets</i>
lk10	ENUT osaleb rahvusvahelises naiskoolituse projektis <i>Katri Eespere</i>
lk11	Eesti naised tegutsema(s) – naisorganisatsioonide koostööst <i>Eha Reitelmann</i>
lk12	Inimkaubanduse ennetamine – ENUT-i koolitus <i>Leen Kadakas, Marion Pajumets</i>
lk13	Soouringute lisaeriala Tallinna Pedagoogikaülikoolis <i>Lina Järviste</i>
lk14	Põhjendus naisuringute lisaeriala loomiseks <i>Tiina Kirss</i>
lk16	Sündmused

**Eesti naisorganisatsioonide aastakonverents "Eesti naised tegutsemas"
11.-12. jaanuar 2003**

Tallinna Pedagoogikaülikooli aulas, Narva mnt. 25, Tallinn

Kava - 11. jaanuar

9.00 Osavõtjate registreerimine, tervituskohv

Pleneeristung

Juhatab Reet Laja, ENUI-i juhatuse esinaine

10.00 Konverentsi avamine – Reet Laja

Tervitus president Arnold Rüütliilt – Andra Veidemann, nõunik

Tervitus USA suursaadikult – Thomas Hodges, esimene sekretär

Tervitus – Tallinna Pedagoogikaülikooli rektor Mati Heidreits

Sõnavõttud

Soolise võrdõiguslikkuse arengutest Eestis erakondade vaatevinklist

10.35

Haridusminister Mailis Rand

Riigikogu liige Toomas Hendrik Ilves

Tallinna Linnavolikogu esinaine Maret Maripuu

Res Publica volikogu esimees Ümas Reinsalu

Riigikogu liige Kadri Jäätma

"Eesti erakondade suhtumisest soolise võrdõiguslikkuse seadusesse" – politoloog Ilvi Jõe-Cannon

"Kui valmis on Eesti ühiskond euroopalikeks õigusnormideks" –
Sotsiaalministeeriumi võrdõiguslikkuse büroo juhataja Ülle-Marike Papp

12.45

Kohvipaus

Naisorganisatsioonid tegutsemas

Juhatab Ilvi Jõe-Cannon, ENUI-i tegevdirectori kohusetäitja

13.00

"Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsioonist ja Eesti mittetulundusühenduste tegevusest" – Kristina Mänd, Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit

Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsioon – Sirje Küttis

Eesti Naisliit – Marge Tee

Ida-Virumaa naisorganisatsioonid – Ene-Eha Urbala

Harjumaa naisorganisatsioonid – Eha Reitelmann

Pärnumaa naisorganisatsioonid – Astrid Hindriks

Valgamaa naisorganisatsioonid – Kersti Sirel

Viljandimaa naisorganisatsioonid – Lea Saareoks

Eesti Maanaiste Ühendus – Tiit Soans

ENUT – Ilvi Jõe-Cannon, Eha Reitelmann

Eesti naiste nõõdunud aasta tegemisest – Reet Laja

15.00-16.00 Lõuna

Eesti naiste sõnum Läänemere maade naistele
Naiste koostöö prioriteetidid maakondades ja ümarlaudades 2003. aastal
Juhatab Reet Laja

- 16.00** Sissejuhatus, töögruppidesse jagunemine
Töögruppide juhid: Ilvi Jõe-Cannon, Astrid Hindriks, Liia Hänni, Reet Laja, Ene-Eha Urbala, Katrin Saks, Reva Truuverk
- 16.20** Töö gruppides
- 17.30** **Kohvipaus**
- 17.45** Töögruppide kokkuvõtted
- 18.30** Õhtusöök

12. jaanuar

- 9.30** Osavõtjate registreerimine, tervituskohv

Ajakirja "Ariadne Lõng" 3. aastakäigu esitlus

Juhatab prof. Voldemar Kolga, ENUT-i juhatuse liige

- 10.00** Avasõnad Reet Lajalt
"Ariadne Lõnga" tutvustus- peatoimetaja prof. Anne Lill
"Eesti naised poliitilise võimu juures" – dotsent Tiina Raitviir, sotsioloog
Diskussioon
- 11.30** **Kohvipaus**
"10 eeldust, et saada edukaks naisettevõtjaks Eestis" – Iris Pettai, sotsioloog
"Naised tööturul: võimalused ja saavutused" – Marje Pavelson
"Väikeste lastega naiste probleemid Eesti tööturul" – dotsent Leeni Hansson, sotsioloog
"Naised ja mehed Eesti perepoliitikas" – Mare Ainsaar
Diskussioon
- 14.00** **Lõpetamine**

Konverentsi toetavad *Democracy Commission* Ameerika Ühendriikides, MATRA-KAP programm Hollandi kuningriigis ja Tallinna Pedagoogikaülikool

Ajakirja *Ariadne Lõng* väljandmist toetab lisaks eelnimetatutele ka Kultuurkapital

Eesti peab esitama sotsiaalharta täitmise aruande

*Merle Malvet
Sotsiaalministeeriumi sotsiaalkindlustuse ja
toetuste osakonna juhataja*

Eesti ratifitseeris parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta 2000. aasta mais. Sotsiaalharta täitmise esimene aruanne tuleb Euroopa Nõukogule esitada 30. juuniks 2003. Esimene aruandeperiood hõlmab aastaid 2001-2002. Aruande põhjal antav sõltumatute ekspertide hinnang näitab, kas Eesti on endale võetud rahvusvahelised kohustused ka täitnud.

Sotsiaalharta on Euroopa Nõukogu inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni kõrval oluliselt järgmine inimõigusi sisaldav dokument, mis haarab laia majanduslike ja sotsiaalsete õiguste spektrit. Mõnes mõttes on see võrreldav ÜRO majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste paktiga, kuid viimasega haaratud õiguste ring on kitsam (kokku 9 õigust) ning standard madalam (lubatud on abinõude järk-järguline elluviimine).

Parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta sisaldab 31 õigust. Enamus õiguste puhul programmiline (järk-järguline) lähenemine puudub – õigused peavad olema tagatud juba aruandeperioodi algusest peale. Kui nõuded ei ole täidetud, kuigi liikumine nõudmiste täitmise suunas toimub, tehakse riigi suhtes mittevastavuse otsus. Selles mõttes erinevad ka sotsiaalharta soolise võrdõiguslikkuse sätted varem Eesti poolt võetud vastavatest rahvusvahelistest kohustustest – nõudeid tuleb juba täita, ainuüksi valdkonna edendamise ei piisa.

Eestile oli parandatud ja täiendatud sotsiaalharta ratifitseerimine oluline nii sise- kui välispoliitiliselt.

Sisepoliitiliselt tähendas sotsiaalharta ratifitseerimine ühest küljest seda, et kõigile elanikele tagatakse õigused vähemalt võetud kohustuste ulatuses. Teisalt aga ei saa riik väga kergesti sotsiaalharta kaitstavate õiguste siseriiklikul reformimisel olemasolevat (sageli kõrgemat) standardit madalamaks lasta. Kaitstavate õiguste ring on lai ning see tagab nende täitmisel inimestele küllalt hea sotsiaalkaitse taseme. Üksikküsimustes ei pruugi sotsiaalharta nõudmistele vastavus siiski veel igapäevale piisavat kaitset pakkuda. Sisepoliitiliselt oli samuti oluline teadvustada, et Euroopa standardite täitmine on meile jõukohane.

Välispoliitiliselt oli sotsiaalharta ratifitseerimine oluline. Sellega andsime välismaailmale selge sõnumi, et sotsiaalne olukord Eestis vastab vähemalt Euroopa minimaalse sotsiaalse kaitse tasemele. Võimalik oli ratifitseerida sotsiaalharta varasem versioon, mida paljud Kesk- ja Ida-Euroopa riigid, näiteks Tsehhi, Poola, Ungari, Läti jne ka tegid. Sotsiaalharta parandatud ja täiendatud versiooni ratifitseerimisega aga näitasime, et Eesti sotsiaalkaitse süsteem on ülesehitatud kaasaegseid ja varasemast kõrgemaid sotsiaalkaitse standardeid järgides. Ehkki tegemist on Euroopa Nõukogu dokumendiga, peeti sotsiaalharta ratifitseerimist oluliseks ka Euroopa Liidus – võib arvata, et see oli üheks põhjuseks, miks peale seda sammu jõuti läbirääkimistel kiiresti sotsiaalpeatüki sulgemiseni.

Siinkohal ei saa mööda minna paari aasta tagusest avalikust diskussioonist teemal, kas spetsiaalseid naiste ja meeste võrdõiguslikkuse sätteid ratifitseerida või mitte. Isiklikult arvan, et tähtsam kui see, et ratifitseeriti rohkem artikleid, kui valitsus esialgu ette pani, oli see, et soolise võrdõiguslikkusega seotud küsimused jõudsid laiemal avalikkuseni. See valmistas ette pinnast senisest otsustavamate sammude astumiseks soolise võrdõiguslikkuse tagamisel. See, kas me ratifitseerimisega antud lubadused täitsime, selgub lähitulevikus.

Euroopa sotsiaalharta ja sooline võrdõiguslikkus

*Käthlin Sander
Sotsiaalministeeriumi võrdõiguslikkuse büroo jurist*

Eesti ratifitseeris parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta mitmeid otseselt soolise võrdõiguslikkuse problemaatikat käsitlevaid sätteid. Järgnevalt annan nendest põgusa ülevaate.

Soolise võrdõiguslikkusega tegeleb näiteks sotsiaalharta artikkel 4.3, mis kohustab riiki tunnustama mees- ja naistöötajate õigust saada võrdse töö eest võrdset tasu. Artikkel 8 käsitleb aga töötavate naiste õigusi emaduse kaitsele. Artikli 10.2 kohaselt on aga Eesti riik kohustatud looma või edendama noormeeste ja neidude töökohal toimuva väljaõppe süsteemi ning muud süstemaatilist väljaõpet. Sotsiaalharta artikkel 20 käsitleb isikute õigust soost sõltumata võrdsetele võimalustele ja võrdsele kohtlemisele töö- ja kutseküsimustes. Oluline on samuti artikkel 27, mis sätestab perekondlike

kohustustega töötajate õigused võrdsetele võimalustele ja võrdsele kohtlemisele võrreldes teiste töötajatega.

Tuleb märkida, et sätestatud on ka üldine, kõigi hartas nimetatud õiguste kasutamise tagamise kohta kehtiv diskrimineerimise keeld. Soolise võrdõiguslikkuse küsimustes on sotsiaalharta kõige põhjalikum ning mõneti ka oluliseim artikkel 20. Selle artikli puhul tuleb aruande esitamisel vastata hulgale küsimustele. Need käsitlevad muuhulgas töö saamist, kaitset vallandamise vastu, kutsealast taasintegreerumist, kutsenõustamise saamise võimalusi, kutseõpet, ümberõpet ja rehabilitatsiooni, töösuhte- ja töötingimusi, karjääritegemise ning edutamise võimalusi.

Sotsiaalharta täitmise aruandes on olulisel kohal arupärimised selle kohta, kas isikutel on kaitse tööandja

võimaliku vastutegevuse puhuks neil juhtudel, kui töötaja asub oma õiguste tagamist nõudma. Samuti oodatakse riigilt vastust küsimustele, mis puudutavad isiku võimalust oma õiguste efektiivselt tagamiseks kohtueelsete vahendite kaasabil. Samuti on vajalik tutvustada riigi õigussüsteemis kohaldatavat töendamiskohustuse süsteemi, ehk siis, kes peab tõendama, et diskrimineerimine leidis aset või vastupidi, et ei toimunud. Oluliseks peetakse harta järelevalveorganite poolt ka seda, milliseid meetmeid riik rakendab naiste diskrimineerimise ärahoidmiseks (seda eriti seoses lapsesaamisega) ning kas on lubatud positiivsete meetmete kasutuselevõtt ühe soo kasuks, et kaotada valitsevat ebavõrdsust.

Riigi toetus naisorganisatsioonide koostöök

*Eha Reitelmann
ENUT-i projekti juht*

2002. aasta lõpp kujunes olemasolevatele piirkondlikele naiste ümarlaudadele üpris ärevaks. Nimelt soovis Sotsiaalministeerium teada naisorganisatsioonide seisukohta, kuidas kõige paremini kasutada 2003. aasta riigieelarve projektis naiste koostöö tegevuseks planeeritud raha.

Esialgul pöörduti selleks erakondade naisühenduste ümarlaua poole. 22. novembril kogunesidki erakondade naisühenduste esindajad ja suuremad piirkondlikke võrgustikke omavate naisorganisatsioonide – EENA, Eesti Maanaiste Ühenduse, Eesti Naisliidu ning ENUT-i ja Kodanikukoolituse esindajad arutelule. Selle kohtumise tulemusena pidi kokku lepitud 2003. a naiste koostöö peateema, projekti kriteeriumid ning komisjoni koosseis, kes projekte hindama asub. 22. novembril otsuseid siiski ei sündinud, üheks põhjuseks see, et arutelust olid täielikult kõrvale jäetud maakondades loodud ja tegutsevad naiste ümarlaudad.

6. detsembril toimus uus arutelu, kuhu oli kutsutud üks esindaja iga erakonna naisühendusest. Lisaks esindaja igast piirkondlikust naiste ümarlauast ja üle-Eestilist võrgustikku omavast naisorganisatsioonist. Üksmeelele jõuti 2003. aasta koostöö peateemas – selleks sai sooline võrdõiguslikkus. Kuna teema on väga lai, jäi iga projekti esitaja valida mingi alateema vastavalt konkreetsetele vajadustele ja soovidele. Üksmeelselt leiti, et naisorganisatsioonidel tuleb igati aidata kaasa soolise võrdõiguslikkuse seaduseelnõu võimalikult kiirele vastuvõtmisele Riigikogu poolt.

Kokku lepiti ka projektide kriteeriumides – projekt peab olema suunatud naiste koostöö edendamisele ning olema jätkusuutlik. Projektis peab olema fikseeritud ürituse toimumise aeg. Samuti tuleb ära märkida sihtgrupi suurus. Projekti esitaja peab olema juriidiline isik (või FIE). Projekti peab kaasatama vähemalt kolm organisatsiooni, kelle poolt esitatakse komisjonile kaaskirjad. Ära tuleb näidata kaasfinantseerija ning projekti esitajal ei tohi olla võlgnevusi eelmisest perioodist.

Lepiti kokku, et hindamiskomisjoni peaks kuuluma vähemalt kolm liiget (kellest üks sotsiaalministeeriumi võrdõiguslikkuse büroo esindaja ja üks eelarveosakonna esindaja).

Vaidlusi tekitas rahastamise üldpõhimõte. Esiteks kas kehtestada vaba konkurents, kus võidab kõige paremini kirjutatud projekt/projektid. Või teiseks anda võimalus 3/4 eraldise ulatuses igal maakonnal ja piirkondlikul ümarlaual esitada oma projekt, et saada vahendeid piirkondliku koostöö arendamiseks. Ülejäänud summa aga kulutada suuremale üleriiklikule koostööprojektile.

Piirkondlike naiste ümarlaudade (Ida-Virumaa, Harju, Pärnu, Tartu, Viljandi), Res Publica ja Mõõdukate ning EENA, Eesti Maanaiste Ühenduse ja ENUTi esindajad olid selle poolt, et naiste koostöök riigieelarves ette nähtud summadest 3/4 peaks jõudma projektide alusel vahetult piirkondade naisteni.

Lõplik otsustamisõigus maksumaksja raha kasutamise üle on loomulikult Sotsiaalministeeriumil, mille eelarves on naiste koostöö tegevuseks 2003. aastal ette nähtud 400 000 krooni.

Juhul, kui otsustatakse toetada piirkondliku koostöö arendamist, on ENUT-il kavas jaanuari lõpus korraldada seminar piirkondlike naiste ümarlaudade esindajatele. Seminari eesmärgiks on lihvida projektikirjutamise oskusi ja anda teavet võimalikest rahastamisallikatest. Lähem teave projektijuht Eha Reitelmannilt mobiil 05265927, e-post ehare@hot.ee

Ariadne Lõng – kolmas aastakäik

Arne Lill

Ajakirja Ariadne Lõng peatoimetaja

“Ariadne Lõnga” jõudmine edukalt kolmandasse aastakäiku on märk naisuurimuse ja soouurimustemaatika vajalikkusest Eestis. Ajakiri on äratanud soodsat vastukaja ja tekitanud ka poleemikat. Kõik see on teretunud, selleks et feminismitema puhul lõpeks “vaikiv ajastu” ja ühiskond hakkaks nendesse küsimustesse vajaliku tõsidusega suhtuma. Võib tunduda, et akadeemiline ajakiri jääb liiga elukaueks praktiliste naisteema küsimustega tegelemiseks. Arvan siiski, et just teaduslikule lähenemisele omane tasakaalukus on võimeline looma soodsa pinna ühiskonna arvamuste kujundamisel.

“Ariadne Lõng” käsitleb nais- ja sootemaatikat sotsiaal-, loodus- ja humanitaarteaduste seisukohalt. Sellisena tahame täiendada ühiskonna enesepildi seda aspekti, millele seni on pööratud suhteliselt vähe tähelepanu. Eraldivõetuna on naisteema kuulunud varemgi mitmesuguste uurimuste hulka, kuid süsteemne ja terviklik diskursus feminismitemaatikas on Eestis alles välja kujunemas. “Ariadne Lõng” tahab anda oma panuse, et ühiskond võtaks selle teema omaks tasakaalustatult ning loovalt. Oleme võtnud endale ülesande kujundada välja feminismitema valdkonna teadusliku käsitlemise “keel” ja kinnitada, et teadus võib ja peab ka eesti keeles olemas olema. See on tähtis eriti nendes valdkondades, mis on ühiskonna jaoks laias ulatuses elulised ja aktuaalsed.

Ühendades erinevate erialade inimesi, oleme ajakirjas püüdnud ühendada teoreetilise analüüsi elu praktiliste küsimustega. Kokkupuuted erinevate valdkondade vahel tulevad välja enamuse teemade feministlikust vaatenurgast käsitlemisel: paratamatult põimuvad näiteks sotsiaalsete küsimustega õiguslikud ja poliitilised aspektid, mis omakorda viivad sügavamate filosoofiliste probleemideni. Samamoodi võib ajaloolise või kirjandusliku analüüsi käigus jõuda sotsiaalteaduste, õiguse või kasvõi meditsiini piirimaile. Kaastöö osas püüame hoida mõistlikke proportsioone humanitaarja sotsiaalteaduste vahel, samas kaasata ka uusi autoreid muudelt aladelt ning tegevusvaldkondadest (nt teoloogia, meditsiin jne).

“Ariadne Lõnga” kolmanda aastakäigu teemadering on avar. Naisküsimumise ajaloolised, sotsiaalpsühholoogilised, õiguslikud ja poliitilised aspektid on artiklites arutluse all moraali ja ideoloogia taustalt vaadatuna. Filosoofia, mis oli tugevasti esindatud teises numbris, on seekord tagasihoidlikumal kohal. Kunst, teater ja kirjandus kuuluvad juba “Ariadne Lõnga” traditsiooniliste teemade hulka.

Ajakirjas uus osa on “Foorumi” rubriik, mis avaldab vastukajasid ja hinnanguid sündmustele. Siin loeme ülevaadet naise ja mehe rollide kajastumisest õppekirjanduses (Jaan Mikk). Näeme, et eesti ühiskonna konservatiivsus rollijaotuste tajumises algab juba kooliõpikust. Samas rubriigis on Jaak Kangilaski asjalik vastukaja eelmises numbris avaldatud artiklile eesti naiskunstnike kohta. Diskussiooni algatamine on rõõmustav ja jääb loota ainult selle laienemist. Kutsun üles kõiki lugejaid ajakirja ja artiklite kohta oma arvamust ja kriitikat avaldama. Mida rohkem vastukaja, seda kindlamalt levib selletemaline arutelu ka ühiskonnas laiemalt.

Naisuurimus ja sugudevaheliste suhete jälgimine erinevate teaduste seisukohalt loob avarama pinna kõigi ühiskonnaliikmete tihedamaks suhtlemiseks ja probleemide teadvustamiseks. Vaatamata liberaalsuse ja võrdõiguslikkuse deklareerimisele on olemas siiski asju, mida naine või mees erineva pilguga

vaatab ja kogeb. Veendumus, et nende küsimuste läbiarutamine on vajalik ja aitab parandada kogu ühiskonna õhustikku, annab ajakirja tegijatele indu oma tegevuse jätkamiseks. Ajakiri on avatud kõigile, kellel on huvi ja tahtmist vaadelda probleeme soouurimuslikust seisukohast.

“Ariadne Lõnga” kolmanda aastakäigu ilmumine sai teoks tänu paljude kaasabile, siin tahaks eraldi nimetada järgmisi toetusi: MATRA-KAP programm Kuningliku Hollandi saatkonna vahendusel, Demokraatia Komisjon (*Democracy Commission*) Ameerika Ühendriikide saatkonna vahendusel, Eesti Kultuurkapital. Täname hea koostöö eest Eesti Naisuurimuse ja Teabekeskust (ENUT) ja Ilvi Jõe-Cannonit, Tallinna Pedagoogikaülikooli, Eesti Kirjandusmuuseumi, aga ka kõiki, kes on oma vaeva ja energiat uue “Ariadne Lõnga” numbriga valmimiseks andnud, eriti kogu idee initsiaatorit Eda Seppa, kõiki toimetajaid, tõlkijaid ja nõuandjaid.

Ülevaade Ariadne Lõnga kolmanda numbrilistest artiklitest*

*Anne Lill
peatoimetaja
Eve Annuk ja Mirjam Hinrikus
toimetajad*

“Ariadne Lõnga” kolmandas numbris leidub väga erisuguseid artikleid. Valdav enamus artikleid on seekord ajaloo, kirjanduse, poliitikateaduse ja kunstist. Filosoofia, mis oli tugevasti esindatud teises numbris, on seekord tagasihoidlikumal kohal. Tutvustame siin artikleid teemade kaupa ega järgi nende esinemisjärjekorda ajakirjas.

Esile tõusevad seekord ajaloolised käsitlused, mida on ajakirjas kolm. Intrigeeriva pildi naise olukorrast 16. sajandi Eestimaal annab Jüri Kivimäe, analüüsides Tallinnas toimunud kohtuprotsessi lapsetapmisest. Kui traditsiooniline ajalugu vaatab põhiliselt poliitilisi sündmusi, siis see käsitlus esindab n-ö. inimnäolist ajalugu, mis toob meile lähemale kunagi elanud naiste probleemid.

Samalaadset ajaloolist vaatenurka esindab ka Heide Wunderi artikkel, mis toob välja soolise ebavõrdsuse mõõtme kuritegevuse ajaloos koos õigusajaloolise aspektiga kurjategija vastutusest varasel uusajal. Joan Kelly vaatab oma käsitluses naise ideoloogilist, poliitilist ja seksuaalset rolli renessansiajal. See aeg tähistab naise uut moodi allumist meeste huvidele, esteetilise objekti staatuse omandamist, mis avaldub ka lõhena isikliku ja avaliku elu vahel.

Sotsiaalsühholoogilist problemaatikat näeme Iris Pettai uurimuses perevägivallast. Teema on aktuaalne nii Eestis kui kogu maailmas ja toob välja perevägivalda sotsiaalse tingituse, selle sõltuvuse väärtuste- ja moraalsüsteemist ühiskonnas. Sotsiaalset temaatikat koos õiguslike aspektidega puudutab ka Kadri Simmi artikkel reproduktiivõigusest, kusjuures lisanduvad ka hetkel eriti aktuaalsed probleemid bio- ja meditsiinieetikast. Feminismiaspekt tõstatab ka küsimuse individuaalse õiguse tähendusest, samas kui reproduktiivne tegevus kinnitab pigem vastastikust sõltuvust.

Poliitiline aspekt seoses naisuurimusega on kõne all Tiina Raitviiru ja Tatiana Zchurchenko artiklites. Tiina Kirss käsitleb eesti naiste elulugusid teoreetiliselt vaatenurgast. Kunst, teater ja kirjandus kuuluvad “Ariadne Lõnga” traditsiooniliste teemade hulka. Katrin Kivimaa analüüs kunstnik Karin Lutsu autoportreedest tõstatab huvitava küsimuse kunstniku enesepildist, identiteedist ning avangardismi seostest maskuliinsusega.

Tantsu ja lavalise liikumise aspektist vaatleb feminismiteematikat Heili Einasto. Inimesest tehnopeeglis kui sotsiaalse fantaasia objektist võime lugeda Anne Kulli artiklist küborgide kohta. Folklooriteema on “Ariadne Lõnga” juurde kuulunud ka varem, selles numbris käsitleb Kristiina Ehin kuldnaise motiivi eesti rahvalaulus. Seekordses numbris on suhteliselt tagasihoidlikult esindatud kirjandus. See ei tohiks olla suur probleem, kuna varasemad numbrid on kirjanduslikke analüüse selle võrra rohkem kajastanud. Praegu leiame ajakirjast Anneli Mihkelevi artikli Arvo Valtoni fantaasiamängudest naise kujutamisel.

“Ariadne Lõngas” on käivitunud “Foorumi” rubriik mitme uue ja huvitava teemaarendusega. Siin leidub Jaan Miku pedagoogikast lähtuv käsitlus naise ja mehe rollide kajastumisest õppekirjanduses. See ülevaade kinnitab järjekordselt eesti ühiskonna konservatiivsust rollijaotuste tajumises ja sellest näeme, kui vajalik on tegelikult sootemaatika teadvustamine. Samas rubriigis on Jaak Kangilaski asjalik vastukaja eelmises numbris avaldatud artiklile eesti naiskunstnike kohta. Diskussiooni algatamine on rõõmustav ja loota jääb ainult selle laienemist teistesegi valdkondadesse.

Katrin Kivimaa ja Ivi Masso arutlused akadeemilisest feminismist ning feministlikust teooriast mõtestavad naisuurimuse olemust ning tunnustuslikke aspekte (avaldatud tekstid on ettekanded Eesti Naisuurimis- ja Teabekeskuse korraldatud konverentsil 2001. aastal). Leena Kurvet-Käosaar tutvustab akadeemilist naisuurimist ja Kristiina Instituuti Soomes. Marion Pajumets annab ülevaate keskkooliõpilaste teadlikkusest inimkaubitsemisest.

Ajakirja juurde kuuluv retsensioonide rubriik tutvustab, nagu tavaks, eesti keeles ilmunud feministlikku ja soouurimuslikku temaatikat esindavat kirjandust.

Väljaandjad tänavad meie toetajaid ja kaasaitajaid käesoleva ajakirja numbrilise teose saamise eest. Suureks abiks oli Kuningliku Hollandi saatkonna vahendusel MATRA-KAP programm ja Ameerika Ühendriikide saatkonna kaudu toetus Demokraatia Komisjonilt (*Democracy Commission*). Ajakirja väljaandmist on toetanud Eesti Kultuurkapital. Täname hea koostöö eest Eesti Naisuurimis- ja Teabekeskust (ENUT) ja Ilvi Jõe-Cannonit, Tallinna Pedagoogika ülikooli, Eesti Kirjandusmuuseumi, aga ka kõiki, kes on näinud vaeva ja kulutanud energiat uue *Ariadne Lõnga* numbrilise valmimiseks, eriti kogu idee initsiaatorit Eda Seppa, kõiki toimetajaid, tõlkijaid ja nõuandjaid.

* Käesolev artikkel on osa “Ariadne Lõnga” kolmanda numbrilistest artiklitest eessõnast

Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskuse suuremad projektid 2002. aastal

Leen Kadakas
Marion Pajumets
ENUT-i projekti juhid

2002. aastal oli ENUT-il kaks suurt ning teineteist täiendavat projekti. Esimene nendest, mis algas 2002. aasta jaanuaris, oli Balti Infokeskuste Koostööprojekt (*Baltic Women's Information Centres Cooperation Project*) Põhjamaade Ministrite Nõukogu toetusel. Teine projekt (*Advancing Democratic Development by Expanding Services on Gender Issues Through the Internet*) keskendus sootemaatilise teabe jagamisele Interneti kaudu. Esimese projekti initsiaatoriks oli Leedus asuv Naisküsimuste Infokeskus; Lätist haarati partneriks Läti Soolise Võrdõiguslikkuse Koalitsioon ja Eestist meie, Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus.

Balti Infokeksuste Koostööprojekt

Projekti eesmärgiks oli kindlustada ja arendada naiste infokeskuste koostööd Baltimaade tasandil, tugevdada naisorganisatsioonide vahelist koostööd ja algatada erinevaid ühistegevusi koos Põhjamaadega. Selle projekti raames tegeles ENUT mitmete erinevate tegevustega – IT koolitused naistele, töö naisorganisatsioonidega, erinevate ümarlaudade korraldamine, kodulehekülje täiendamine jne.

Naisorganisatsioonide meililist

Üks oluline tegevus oli naisorganisatsioonide meililisti algatamine, administreerimine ja selle tutvustamine võimalikele huvilistele. ENUT lõi naisorganisatsioonide meililisti juba 2001. aasta lõpus. Selle esimene laialdasem tutvustus toimus ENUT-i korraldatud naisorganisatsioonide seminaril "Globaalsest kohalikuks ja kohalikust globaalseks" 12.-13. jaanuaril 2002. List toimib foorumina, kus Eesti erinevates regioonides elavad naised saavad kiirelt vahetada arvamusi ja mõtteid ühiste probleemide kohta. Samuti jõuab naisorganisatsioonide listi kaudu naisteni teave erinevate naiste ja sugupoolte teemaliste treeningute, seminaride ja ümarlaudade kohta. Lisaks oli selle projekti raames võimalik kolmel meie keskuse töötajal 2002. aasta oktoobris külastada kahte

Rootsi nais- ning sootemadele spetsialiseerunud infokeskust. ENUT-i töötajad külastasid Göteborg'i Ülikooli juures asuvat Naisajaloo Kolleksiooni ja Rootsi valitsuse poolt rahastatud Rootsi Soouuringute Sekretariaati.

Berith Backlund tutvustab Rootsi Naisajaloo Kolleksiooni elektroonilisi ^{infolevi võimalusi}

Sootemaatiline info Interneti vahendusel

Balti Infokeskuste Koostööprojekti eelarve oli küllaltki piiratud. Seepärast taotles ENUT suve hakul veel ühe projekti, et kõiki aasta algul alustatud tegevusi jätkata ja teiste tegevustega täiendada. Teine projekt keskendus põhiliselt Interneti vahendusel sootemaatika tutvustamisele. See projekt sai võimalikuks tänu toetusele Norra Välisministeeriumi Euroopa Liiduga liituvate riikide tegevusplaanilt (*Plan of Action for Candidate Countries to the EU*).

Kõik tegevused, mida Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus Norra Välisministeeriumi projekti raames läbi viis on seotud naiste olukorda ning nende tegevusse puutuva informatsiooni kättesaadavamaks muutmise. Samuti pandi küllalt suur rõhk ENUT-i tegevuste laiemale ringile tutvustamisele.

Arvutikursused

Eesti on muutumas infoühiskonnaks, kus info omamine ja jagamine määrab inimeste võime ühiskondlikke arenguid suunata. Et eesti naised saaksid mõjutada

endasse puutuvaid otsuseid, on vaja suurendada nende ligipääsu informatsioonile. See kasvatab nende eneseusku ning läbilöögivõimet.

Paraku on Eestis küllalt palju eeskätt keskealisi ning maapiirkondades elavaid naisi, kellel on senini olnud vaid vähesed kokkupuutepunktid tänapäeval nii vajaliku töövahendi – arvutiga. Parandamiseks veidigi kirjeldatud olukorda, korraldas ENUT Norra Välisministeeriumi projekti raames, Balti Infokeskuste Koostööprojekti jätkuna kord kuus elementaarse arvutitundmise intensiivkursuse sellistele naistele.

Nina Kristiansen Norra Kildeni infokeskusest, Leen Kadaks ENUT-ist ja Berith Backlund Rootsi Naisajaloo Kollektsoonist Tallinna seminaril 2002. aasta oktoobris

ENUT-i raamatud ELNET-i elektroonilises kataloogis

Teine väga oluline samm nais- ning sootemaatikasse puutuva teabe kättesaadavuse parandamiseks on ENUT-i raamatukogu ümberorganiseerimine. Selle käigus lisatakse meie raamatute andmed üle-Eestilisse elektroonilisse raamatukogude kataloogi ELNET. Kataloogi võib leida aadressilt www.elnet.ee.

Praeguseks on ligi viiendik meie raamatuid ENLET-i kataloogi lisatud. Kui see protsess 2003. aasta märtsiks läbi saab, leiab ENUT-i raamatukokku kuuluvad trükised üles kõikide Eesti suuremate raamatukogude kataloogidest. See on ühelt poolt reklaam ENUT-ile, teisalt aga tõend sooproblematika tõsiseltvõetavusest. Sama eesmärki kannab ka neli korda aastas ilmuva ajalehe "ENUT-i uudised" väljaandmine. Arvuti ja Interneti kasutamisel kogenumatele naistele mõeldes jätkas ENUT Norra Välisministeeriumi projekti raames naisorganisatsioonide elektronposti listi haldamist.

Soouuringute andmebaas

Hetkel puudub ülevaade Eesti sootemaatiliste akadeemiliste uuringute kohta. Samas on huvi Eestis tehtud nais- ja soouuringute teadustööde kohta viimastel aastatel märgatavalt kasvanud. Seepärast alustas ENUT Norra Välisministeeriumi projekti raames koondama informatsiooni Eesti ülikoolides läbi viidud nais- ja soouuringute alastest teadustöödest. Materjal kogutakse elektrooniliseks andmebaasiks, mis on kõigile kättesaadav ENUT-i kodulehekülje kaudu.

Seoses soouuringute andmebaasi loomisega palub ENUT infot üliõpilaste lõpu-, magistri- ning doktoritööde kohta, mis tegelevad nais- ja sootemaatikaga.

Kodulehekülg

Selleks, et naisi puudutav teave efektiivsemal kujul ja üha rohkemate huvilistenii jõuaks, täiendab ENUT Norra Välisministeeriumi projekti abil regulaarselt oma kodulehekülge. Kodulehe eesmärk on kajastada nii organisatsiooni tegevust kui ka seda ümbritseva ühiskonna arenguid. Kodulehe arendamine on pidev protsess, mille eesmärgiks ENUT-i klientide vajaduste parem rahuldamine. Tagasiside kodulehe kasutajatelt on meile väga oluline. Sellepärast ootame kõigi kodulehe kasutajate arvamusi ja soove lehe täiendamiseks ENUT-i meiliaadressil enut@tpu.ee.

Kodulehe tõhusamaks kasutamiseks koolitati projekti raames ENUT-i töötajaid ning nende Balti kolleege. 2002. aasta sügisel trenisid Balti infokeskuste töötajaid Norra infokeskuse *KILDEN* juhataja Nina Kristiansen ning Rootsi Naisajaloo kollektiooni töötaja Berith Backlund. Koolitus toimus koostöös ENUT-i teise suurema 2002. aasta projektiga, Balti Infokeskuste Koostööprojektiga.

Balti Infokeskuste Koostööprojekt lõppes detsembris 2002, kuid analoogsete tegevustega rahuldati selle jätkuprojekt, mille nn vastutajamaaks on seekord Läti Soolise Võrdõiguslikkuse Koalitsioon. Leedu Naisküsimumuste Infokeskus ja ENUT on partneriteks. Norra Välisministeeriumi projekt kestab 2003. aasta märtsini.

ENUT osaleb rahvusvahelises naiskoolituse projektis

*Katri Eespere
ENUT-i projekti juht*

Alates 2002. aastast osaleb ENUT rahvusvahelises koostööprojektis "Naiste tööhõive küsimustega tegelev täiskasvanukoolituse organisatsioonide üleeuroopaline võrgustik", mida rahastab Euroopa Komisjoni *Socrates* programm.

Projekt kujutab endast ligikaudu kolm aastat kestvat täiskasvanukoolituse organisatsioonide võrgustiku loomist Euroopas ning tegeleb mitteformaalse hariduse andmisega töötutele ja sotsiaalselt ebasoodsas olukorras olevatele naistele. Projekti peamiseks eesmärgiks on kindlustada sugudevahelist võrdsust töajouturul. Samuti propageerida paremat koostööd ning üksteise mõistmist naiste tööhõive küsimustega tegelevates täiskasvanukoolituse organisatsioonides. Projekti eesmärgiks on arendada koolitussüsteemi eluaegse õppimise perspektiivis, tõstes nii töötute kui ka sotsiaalselt ebasoodsas olukorras olevate naiste töövõimet ja edendades kodanikuõigusi.

Projekti esimese aasta jooksul loiid 8 partnerorganisatsiooni kuuest riigist (Leedu, Soome, Holland, Rootsi, Taani ja Island) tegevusprogrammi antud võrgustikule, vahetasid praktilisi kogemusi ning töötasid välja mobiilse koolitusmudeli naistele. Esimesel aastal keskendus projekt eelkõige koolituse individuaalse nõudluse väljaselgitamisele, pakkudes koolitusala tegevust, arendades teenuseid ning informeerides võrgustiku liikmeid projekti tulemustest. Esimesel aastal loodi ka projekti kodulehekülj, mis asub aadressil www.women-employment.lt.

Teisel aastal laiendati projekti partnerite võrgustikku, kaasates töösse Hispaania ning Ungari täiskasvanukoolitust pakuvad organisatsioonid. Teisel aastal tõlgiti muuhulgas varem koostatud mobiilsuskoolitusprogramm rahvuskeeltesse ning loodi ka Avatud Distantõppe inglisekeelne programm, mis sisaldab nii CD-ROMe kui ka videokollektsiooni.

ENUT ning teine Eestis asuv organisatsioon – Naiskoolituse Keskus - liitusid antud projektiga kolmandal tegevusaastal, mil enamik meetoodilisi materjale oli juba välja töötatud. Kolmanda aasta jooksul tõlkisid ENUT ja Naiskoolituse keskus kõik asjaloodud koolitusmaterjalid eesti keelde. Nüüd on need materjalid eesti töötute või sotsiaalselt ebasoodsas olukorras olevatele naistele hõlpsasti kasutatavad ning

kättesaadavad. Tõlgitud koolitusmaterjalide alusel viidi läbi seminare koolitajatele, kus tutvustati uusi materjale ning selgitati välja materjalide tugevaid ja nõrku külgi. Kolmanda aasta jooksul loodi ka naiste inimõigusi tutvustav brošüür, mis käsitleb mitmeid valdkondi, alates diskrimineerimisest töajouturul ning lõpetades sugupooli iseloomustavate stereotüüpidega. ENUT koostas antud kogumiku jaoks naisi poliitikas käsitleva osa, püüdes anda nii ülevaate erinevatest raskustest, mis takistavad naistel aktiivse(ma)lt poliitikas osalemast kui ka tutvustada tunnustatud naispoliitikuid. Kus ja kes brozhüüri ja koolitusmaterjale levitavad

Antud projekti raames teeb ENUT tihedat koostööd Tallinnas asuva Naiskoolituse Keskusega ning projekti koordinaatororganisatsiooni, Kaunases asuva Sotsiaalse Innovatsiooni Fondiga.

Naiskoolituse Keskuse puhul on tegemist mittetulundusühinguga, mille peamiseks tegevuseks on naistele suunatud koolituste ja kursuste korraldamine väga erinevates valdkondades ning esimese 10 tegevusaasta jooksul on nende koolitustel ja kursustel osalenud rohkem kui 7000 naist üle kogu Eesti.

Sotsiaalse Innovatsiooni Fond on valitsuseväline organisatsioon, mille peamiseks tegevusvaldkonnaks on töötuks jäänud ning sotsiaalselt ebasoodsas olukorras olevate naiste tingimuste parandamine. SIF-i olulisemateks tegevussuundadeks on eelnevalt mainitud riskigruppi kuuluvate naiste toetamine ning abistamine informatsiooni, haridusvõimaluste ja nõuannete pakkumise kaudu. Lisaks kuulub SIF-i tegevuste hulka ka soolise võrdõiguslikkuse ja inimõiguste toetamine ning naiste diskrimineerimise ja ebavõrdsete palgatingimuste vastu võitlemine.

Lisaks eelpool mainitud kahele organisatsioonile on ENUTil tekkinud uued ja kasulikud kontaktid mitmete teiste projektis osalevate organisatsioonidega, mis omakorda annavad lootust teha koostööd antud vallas ka edaspidi.

Katri Eespere

**Eesti naised
tegutsema(s) -
naisorganisatsioonide
koostööst**

*Eha Reitelmann
ENUT-i projekti juht*

Ülle-Marike Papp seminaril Valgas

Ühisnimetuse "Eesti naised tegutsema(s)" all korraldas ENUT koostöös maakondlike naisorganisatsioonide ja naiste ümarlaudadega 2002. aasta lõpus kolm piirkondlikku seminari. Harju- ja Raplamaa naiste ümarlaudade liikmed, külalised Saare- ja Pärnumaalt ning Tallinnast olid 1. detsembril koos Tallinna Pedagoogikaülikoolis.

Seminaril rääkis Sotsiaalministeeriumi võrdõiguslikkuse büroo juhataja Ülle-Marike Papp võrdsusnormidest Euroopa ja Eesti moodi. Arutati, kuidas jõuda meiegi ühiskonnas euroopaliku lähenemiseni, kus inimene võrdub inimene, sõltumata sellest, kas ta on mees või naine.

Naiste koostöövõrgustikust ja piirkondlike ümarlaudade töökogemustest rääkisid Pärnu Naiste Ümarlause esindaja Tiitu Kolts ja Harju Naiste Ümarlause esindajad. Muuhulgas arutati ka 2003. aasta riigieelarves naiste koostöötegevuseks ette nähtud eraldise kasutamise erinevaid ettepanekuid.

Seejärel tutvustas Reet Laja võimalusi meedia analüüsimiseks naiste kujutamise aspektist oktoobris toimunud kohalike valimiste eel ja ajal. Toimus arutelu, jagati oma tähelepanekuid ja kogemusi. Osavõtjad tutvustasid oma maakonna valimiseelseid ajalehenumbreid.

8. detsembril toimus samalaadne seminar Jõgevamaal. See sai teoks koostöös maavalitsusega. Kohalikuks seminari organisaatoriks oli Tööhoiveameti spetsialist Astrid Säälük. Tänu temale oli Jõgeva kultuurikeskusesse kogunenud arvukalt maakonnas tegutsevate organisatsioonide naisindajaid. Seekord oli Sotsiaalministeeriumi võrdõiguslikkuse büroo poolt esinejaks Katri Tammekand. Sõna võtsid samuti Tiitu Kolts Pärnu Naiste Ümarlausest, Eha Reitelmann Harju Naiste Ümarlausest ning Ilvi Jõe-Cannon ENUT-ist. Jõgevamaa naised rääkisid oma piirkonna probleemidest. Leiti, et maakonnas tuleb alustada naiste koostööd ja luua oma naiste ümarlaud. Loodetavasti saab see plaan teoks juba 2003. aasta jaanuarikuus.

14. detsembri seminarile Valgas olid kogunenud Valga- ja Võrumaa naised. Ürituse muutis eriliseks see, et kokku tulnud Valgamaa naisorganisatsioonide esindajad otsustasid sealsamas asutada Valga maakonna naisühenduste ja erakondade naisindajate ümarlause. Kuna Valgamaa naisorganisatsioonid ja aktiivsed naised on tänu Rahvusvahelise Töö Organisatsiooni (ILO) programmile juba ennegi koostööd teinud, saab vastne ümarlaud loodetavasti kiiresti tegutsemishoo sisse. Igal juhul on juba teada järgmise ümarlause korraldajad ja kokku lepitud aeg ning koht.

Kõik korraldatud seminarid olid mõeldud ette valmistama 11.-12. jaanuaril toimuvat

*Vasakult teine Katri Tammekand Sotsiaalministeeriumi
võrdõiguslikkuse büroost*

naisorganisatsioonide aastakonverentsi ja arendama naiste koostöövõrgustikku maakondades.

ENUT leiab, et Eesti naiste koostöös tuleb praegu toetada igati piirkondlike naiste ümarlaudade teket ning arengut. Ümarlause, kuhu on koondunud valdavalt mittetulundusühingute aktiivsed naised koos erakondade liikmetega, arendavad naiste koostööd rohujuure tasandil. Ümarlause koondavad ja viivad naiste probleemid ja ideed ka otsustustasandile.

Kõige olulisem on aga omavaheline koostöö ja infovahetus. Just nii saavad naised kõige enam mõjutada kohalikku elu ning viia oma probleemid ka riigi tasandile.

Inimkaubanduse ennetamine – ENUT-i koolitus õpetajatele, noorsootöötajatele ja kutsenõustajatele.

*Leen Kadakas
Marion Pajumets
ENUT-i projekti juhid*

Pärast riiklikku taasiseseisvumist on Eesti, Läti ja Leedu noored naised muutunud küllaltki märkimisväärseks inimkaubanduse ohvirühmaks. Vähendamaks eesti neidude sattumist kaasaegse orjakaubanduse võrku korraldas Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus 2002. aasta sügisel inimkaubanduse hetkeseisust, põhjustest ja tagajärgedest teavitava interaktiivse seminarisarja noorsootöötajatele. Koostöös MTÜ-ga *Living for Tomorrow* viidi kokkuvõttes läbi kolm kolmepäevast koolitus-seminari õpetajatele, kutsenõustajatele ja teiste ametite esindajatele, kes puutuvad oma töös kokku noortega.

ENUT-i poolt korraldatud koolitus viidi läbi Põhja- ja Baltimaade naistega kaubitsemise vastase ühiskampaania (vt. ENUTi uudised 1/2002) raames ning Põhjamaade Ministrite Nõukogu toetusel. Seminarid toimusid Eesti erinevates regioonides ning neil olid esindatud noorsootöötajad üle riigi. Tööd juhtisid koolitajad Sirle Blumberg (*Living for Tomorrow*), Leen Kadakas (ENUT) ning Marion Pajumets (ENUT), keda täiendas alaliselt Põhja- ja Baltimaade naistega kaubitsemise kampaania juht Eestis, Kristiina Luht. Külalislektoritena jagasid noorsootöötajatele oma teadmisi Jüri Kalikov (AIDS-i Tugikeskus), Helve Kase (Eesti Avatud Ühiskonna Instituut) ning Irina Moroz (AIDS-i Ennetuskeskus).

Koolituskursus tugines arusaamale, mille kohaselt riskirühma teadlikkuse tõstmine ja informatsioonile juurdepääsu tagamine on strateegiliselt inimkaubanduse vastu võitlemise tähtsaimad osad. Karistussüsteemi täiendamine ning turvakodude loomine on küll olulised, kuid eelkõige tagajärgede likvideerimisega tegelevad ning pealegi suuri ressursse nõudvad meetmed. Seega on ennetamine hetkel Eestis kõige tähtsam naistega kaubitsemise vastu võitlemise viis.

Koolituse sihtrühmaks valiti keskkooliõpetajad, koolipsühholoogid, noorsootöötajad, huvigruppide õpetajad ja kutsenõustajad, just nimelt sellepärast, et nende elukutsete esindajatel on väga head võimalused noorte teadlikkuse tõstmiseks ning nende ohvriks sattumise ennetamiseks. Koolituse sihtrühma liikmed saavad oma elukutse tõttu muuta noorte hoiakuid stereotüüpsetesse soorollidesse, mis on naistega kaubitsemise põhjus.

Koolitused toimusid 27.-28.septembril ja 3.oktoobril 2002 Tallinnas; 11.-12.oktoobril ja 24.oktoobril Pärnus ning 25.-26.oktoobril ja 4.novembril Jõhvis. Kõigis kolmes linnas saadi kokku kolmel päeval. Kursus algas kahe järjestikuse tööpäevaga ning lõppes ühepäevase koosviibimisega. Esimesel paaril päeval räägiti naistega kaubitsemise mõistest, selle põhjustest, tagajärgedest, toimimismeetoditest ning riskigruppidest. Samas tutvustati koolitavatele võimalusi, kuidas anda seda temaatikat edasi õpilastele ja noortele koolitundides, huviringides ja kutsenõustamisel. Seminari kolmas ning ühtlasi viimane päev pühendati põhiliselt noorsootöötajate vahelise koostöövõrgustiku loomisele ning edasiste kohalike inimkaubandust ennetavate tegevuste planeerimisele. Kokku koolitati projekti jooksul 62 õpetajat, kutsenõustajat ja noorsootöötajat.

Et tõeliselt jõuda noorsootöötajateni käsitleti kursusel esmapilgul hajusat, kuid inimkaubandusega siiski lahutamatult seotud laia teemaderingi: soolised stereotüübid ning meedia roll nende levitamisel; naistevastane vägivald ja koduvägivald; prostitutsioon; narkootikumid; suguhaigused; sooline stratifikatsioon tööturul ja vaesuse feminiseerumine.

Inimkaubanduse ennetamise koolitus oli interaktiivne. Õppepäevad sisaldasid lisaks loengutele teemakohaste videote vaatamist ning analüüsimist, vestlusi, rühmatöid ning mängu. Kasutatud õppemeetodi eesmärk on kasvatada osalejate aktiivsust, problemaatika läbitunnetamist ning seeläbi ka huvi saadud informatsiooni edasi andmiseks. Võtsime eeskujuks *Living for Tomorrow* suure kogemuse noorte seas seksuaalhariduse jagamisel.

Koolituse vastukajad nii koolitajate seas kui ka ajakirjanduses on olnud ülekaalukalt positiivsed. Palju on rõhutatud inimkaubanduse ja prostitutsiooni alase mõtestatud diskussiooni nappust Eesti avalikkuses ning leitud, et sellelaadsete seminaride korraldamist tuleks kindlasti jätkata.

Inimkaubanduse ennetamise koolituse viimane osa toimub 27. jaanuar 2003 aastal Tallinnas. Kogunetakse, et Tallinnas, Pärnus ning Jõhvis juba koolitatud noorsootöötajad mõtleks veelkord läbi võimalused kohalikul tasemel võidelda selle raske inimsuse vastase kuriteoga, mille ohvrite osakaal Eestis üha kasvab. Inimkaubanduse poliitika riiklikke põhimõtteid ning arenguid tulevad tutvustama Politseijõudude ja tööameti esindajad. Kui kohalikel seminaridel osalejad said koolitusel võimaluse moodustada regionaalsed võrgustikud inimkaubanduse ennetamiseks, siis viimase kogunemise eesmärk on üleriikliku koostöövõrgustiku loomine.

Soouuringute lisaeriala Tallinna Pedagoogikaülikoolis

Liina Järviste
ENUT

Nais- ja soouuringud on viimase 30 aasta jooksul arenenud maailmas tunnustatud akadeemiliseks uurimisalaks. Viimase viie kuni kaheksa aasta jooksul on mitmete Eesti ülikoolide erinevates teaduskondades peetud üksikuid nais- või soouuringute teemalisi loengukursuseid. Regulaarseid nais- või soouuringute kursusi, või isegi tervet programmi, ei ole siiani veel üheski Eesti kõrgkoolis. Akadeemiliste uurijate ning üliõpilaste kasvav huvi nais- ja soouuringute vastu tekitas ENUT-is 2002. aasta kevadel mõtte algatada TPÜ-s interdistsiplinaarne nais- või soouuringute lisaeriala.

TPÜ õppekorralduses tähendab lisaeriala 15 ainepunktist kursuste blokki, mida üliõpilased saavad oma peeriala kõrval võtta. Lisaerialasid on nii eriala siseseid kui üleülikoolilisi – st et kõikide erialade tudengid võivad neid õppida. Soouuringute lisaeriala oleks just nimelt üleülikooliline programm.

Soouuringute lisaeriala algatamist ENUT-i poolt võib lugeda üsna loogiliseks. ENUT-is eksisteerib ainuke Eesti nais- ja soouuringuslik raamatukogu, kuhu on koondatud aukartustäratav kogus välismaist kirjandust ning samuti Eestis tehtud uurimusi. ENUT on viimased kolm aastat välja andnud akadeemilist nais- ja meesuurimuslikku ajakirja “Ariadne Lõng”. “Ariadne Lõngal” on olnud suur roll nais- ja soouuringute populariseerimisel ning uurijatele vajaliku väljundi loomisel. Samuti on oluline asjaolu, et ENUT-il on oma tegevusaastate jooksul välja kujunenud toimiv suhtlemisvõrgustik ning tihedat koostööd valdava enamuse Eesti nais- ja soouuringutega. Märkimist väärib veel ka see, et ENUT-il on olnud hea koostöö ning läbisaamine TPÜ-ga.

2002. aasta varasuvel esitleti rektor Mati Heidmetsale ideed naisuurimusliku lisaeriala loomiseks TPÜ-s. Rektor Heidmets suhtus asjasse väga positiivselt

ning juba suvel hakati ENUT-is lisaeriala loomise suhtes konkreetseid plaane tegema. Lisaeriala väljatöötamisega hakkasid tegelema “Ariadne Lõnga” tegevtoimetaja Mirjam Hinrikus ja Liina Järviste. Naisuurimuse lisaeriala idee esitlemisel ning esialgse kontseptsiooni selgitamisel aitas ENUT-it professor Tiina Kirss Toronto ülikoolist. Professor Kirss on hetkel ainuke eesti soost naisuurimuse professor ning pikki aastaid vastava temaatikaga tegelema. Tema nõu ja toetus on eriala loomise protsessis olnud innustavad. Tiina Kirsi põhjendust naisuurimuse loomiseks võib leida ka käesolevas “ENUT-i Uudiste” numbris.

Sügisel alustati lisaeriala avamiseks juba täpsemad läbirääkimisi TPÜ-ga. Paralleelselt tegeleti lisaeriala kontseptsiooni ning õppekava välja töö-

tamisega. Selleks kutsuti kokku Eesti nais- ja soouuringute tegelevad teadlased. Täna on nendest moodustunud nn akadeemiline kolleegium, millel peaks edaspidi olema lisaeriala ning üldises soouuringute institutsionaliseerimises oma sõna öelda.

Akadeemiline kolleegium otsustas põhjaliku arutelu tulemusel naisuurimuse õppekava asemel töötada välja soouuringute programmi. Soouuringud on oma sisult naisuurimusest laiem uurimisala, kuna see hõlmab lisaks naisteemalistele ka mees-, homo-, lesbi ning *queer*uurimusi. Soouuringute peamiseks uurimisaladeks on arutlused soo ajaloolistest, kultuurilistest ja filosoofilistest tähendustest.

Soouuringute lisaeriala eesmärk on arendada üliõpilaste sotsiaalkultuurilist teadlikust, kriitilist mõtlemist, akadeemilist kirjaoskust ning õppida mõistma soo kategooria erinevaid tähendusi. Need oskused on lõpetajatele vajalikud igal elualal, aidates kaasa ühiskonna ja kultuuri tasakaalustatud arengule. Eriti kasulik on soouuringute lisaeriala programmi läbimine tulevastele juhtidele, riigiametnikele, sh eurospetsialistidele, aga ka õpetajatele, sotsiaalteadlastele, sotsiaaltöötajatele ning kõigile loomeinimestele.

Sotsioloog Leeni Hansson, kirjandusteadlane Tiina Aunin, psühholoog Voldemar Kolga, soouurija Barbi Pilvre, filosoof Kadri Simm

Lisaeriala hakkab koosnema neljast põhi- ning ühest valikkursusest. Põhikursuste hulka kuulub sissejuhatavat kursust, mis annab ülevaate soouuringute temaatikast ning teoreetilistest aspektidest. Üks tuumikkursus on pühendatud ühiskonna ning riigiga seotud probleemidele. Oma-ette kursus käsitleb sooperspektiivi psühholoogia ja hariduse vallas. Eraldi vaadeldakse ka valitud humanitaarteaduslikke teemasid. Valikkursuste raames käsitletak põhjalikult feministliku meedia, poliitilise teooria, vägivalda ja inimõiguste ning soo ja tervise teemasid. Tulevase lisaeriala õppejõud on juba tunnustatud teadlased ning samuti noored välismaal õppinud soouurijad.

Sotsioloogid Tiina Raitviir, Marion Pajumets, Iris Pettai ning kirjandusteadlane Mirjam Hinrikus

Õppekava esitatakse jaanuarikuu lõpul TPÜ sotsioloogia osakonnale kinnitamiseks. Märtsiks on selge, kas ülikool kinnitab soouuringute õppekava või mitte. Lisaeriala lõplik loomine sõltub aga sellest, kui suur on üliõpilaste huvi sooteematika vastu. See selgub sūgisel pärast kursustele registreerumist. Õppekava

ettevalmistamise raames läbiviidud üliõpilaste küsitluse tulemused lubavad aga loota, et tudengite huvi akadeemilise soouuringu vastu on eriala avamiseks piisav.

Soouuringutel ning feministlikel teooriatel on akadeemias oluline osa sugudevaheliste suhete ning

sookate-gooria mõistmisel ning analüüsimisel. Soouuringute õppekava loomine näitab, et Eesti ühiskond ning akadeemiline elu hakkab loodetavasti ülejäänud maailmas valitsevatele mõttevooludele ning suundumustele järele jõudma.

ENUT tänab kõiki nais- ja soouurijaid, kelle

toetus lisaeriala väljatöötamisele on olnud määrava tähtsusega. Samuti lähevad tänusõnad ÜRO Rahvastikuprogrammile, kes on lisaeriala väljatöötamist rahaliselt toetanud.

Põhjendus naisuuringute lisaeriala loomiseks*

*Tiina Kirss
võrdleva kirjandusteaduse doktor
Eesti keele- ja kirjanduse professor
Toronto Ülikooli Eesti Õpetool*

Naisuurimuslike õppeprogrammide rajamise ning juurutamise algimpulsiks viimase veerandsajandi vältel on Põhja-Ameerikas, Euroopas ning seejärel "arenevas maailmas" peetud intellektuaalselt avardavat ja uudishimulikku küsimust: "Kuhu on jäänud naised (ning nende ajalooline kogemus)?" Akadeemilisel maastikul — eelkõige sotsiaalteadustes ning humanitaaraladel oli sellistele küsimustele 1970-ndatel aastatel raske, kui mitte võimatu, vastata, sest puudus sooerinevuse

probleemata teadvustamine. Seega sisaldab põhiküsimus vähemal või rohkemal määral varjatud väljakutset akadeemilisele uurimisele üldse ning paljude arvates ka kaudset kriitikat ülikooli kui teadusasutuse pihta. Teisisõnu oli akadeemiline "mets" nais- ning soouurimuslike probleemiasetuse suhtes põhiliselt kaardistamata ning sinna tuli julgelt, kuid pikkamööda raiuda uusi teeradasid.

Asudes naiskesksete uurimisprojektide ning eksperimentaalsete, "täiendavate" kursuste õpetamise juurde, tekitasid naisuuringute "esimese laine" õppejõud distsipliinide siseselt ärevaid poleemilisi hoovuseid. Tagantjärele vaadates mõjusid need niihästi turgutavalt kui õrritavalt nagu antiikajal rändpedagoogina tegutseva Sokratese legendaarne parm.

Pikkamööda sadestus mitmel erialal piisavalt naisteemalisi uurimusi, seega kujunesid distsipliinised ning koherentsed teoreetilised ja metodoloogilised lähenemismurgad. Naisuuringud saavutasid legitiimsuse, kuigi mitte alati salliva vastuvõtu. 1980-ndate aastate

keskpaigaks oli üksikdistsipliinides testitud ning laiemat kandepinda leidnud naisteadus saavutanud ka autentselt interdistsiplinaarseid väljundeid. Seda nii professionaalsetes organisatsioonides kui teoreetilise aluse saanud formaalsetes õppeprogrammides, millest mõned olid selleks ajaks jõudnud iseseisva teaduskonna staatuseni.

Interdistsiplinaarsuse edasi arenedes tekkis mitmel erialal nihe spetsiifiliselt naisekeskselt lähenemiselt soouurimise suunas, kusjuures uurimisobjektiks kujunesid sugudevahelised suhted ühiskondlikul taustal. 1990-ndate aastate lõpus võis Põhja-Ameerika suuremate ülikoolide puhul kõnelda juba naisteaduste struktuurilisest legitimeerimisest. Lisaks täisõppeprogrammidele bakalaureuse tasemel oli rajatud ka mitmeid magistriprogramme ning vähemalt viies asutuses oli olemas doktorantuur.

Nais- ning soouurimise positiivne panus ülikoolihariduses on olnud nii sisult "täiendav" kui metodoloogiliselt kriitiline ja pluralistlik, püüdes vaimult revisionistliku ning alternatiivse. Nais- ning soouurimuslike põhikursuste pedagoogiline metoodika on oma loomult avatud ja dialoogiline, püüdes arendada üliõpilastes kriitilist mõtlemist, mida peetakse terve demokraatliku ühiskonnakorralduse alustalaks. Vaatamata kõlavale ning salvavale kriitikale, et naisuuringud on vaid ideoloogiliselt kitsarinnalise "võitleva" feminismi taimelava, seega siis omaenda elukogemuse pinnapealne, pihtimuslik ning mittereflektiivne jutustamine, selgub lähemal vaatlusel pigem vastupidine. Seesugustes programmides sisendatakse üliõpilastesse sallivust ning võimaldatakse sooerinevuse vaagimist ühe, kuid kaugeltki mitte ainukese, põhitegurina palju laiema sotsiaalsete erinevuskriteeriumide skaala kontekstis.

"Multikultuurilises" ning muutuvus ühiskonnas on erinevuste problemaatika ning sellest tulenevad eetilised küsimused oluliseks teemaks kõrgharidust omandava noore inimese terviklikus arengus mõtlevalks kodanikuks. Ameerika Ühendriikides viidi läbi 1995. aastal FIPSE (*Fund for the Improvement of Post-Secondary Education*) süvauurimus kümne struktuurilt erineva ülikoolitasemelise naisuuringute õppeprogrammi kohta. Sellest uurimusest selgus, et naisuuringute programmide tulemusi hinnati ülimalt positiivselt just kriitilise mõtlemise arendamisele – sihile, mis on "liberaalse humanitaarhariduse" (*liberal education*) lahutamatuks osaks. Ka suulise ning kirjaliku eneseväljendamise arendamisel said naisuurimisprogrammid kõrged hinded.

Tihti on üliõpilaste teadvuse tõstmisel ning mõtlemise käivitamisel kõige olulisemad nais- ning soouurimist sissejuhatavad alamastme kursused, mis sisult interdistsiplinaarsetena suunavad pilgu lähiümbruses käeulatuses olevale "sotsiaalsele tekstile". Kriitilise mõtlemise arendamiseks on aga vaja vähemalt kolme lisakursust, mille kaudu saaks süveneda ka kultuurkonna tüvitekstidesse ning filosoofilistesse traditsioonidesse ning erinevate teadusharude metodoloogiasse. Ideaalselt tuginevad naisuuringute programmid vähemalt kolmele erinevale põhidistsipliinile, kus kõige sagedamini esinevad psühholoogia, sotsioloogia, ajalugu, kirjandusteadus ja kultuuriuuringud ehk antropoloogia.

Kuigi Eestis, nagu ka mujal Lääne-Euroopas, on püütud naisuuringuid tutvustada kursuste, konverentside ja teaduslike publikatsioonide kaudu ning teaduslik ajakiri "Ariadne lõng" valmistub kolmandaks aastakäiguks, puudub siin siiani õppeprogramm, mis võimaldaks nais- ning soouuringutesse süveneda süstemaatiliselt. Samuti on kasutamata jäetud mõningad head võimalused tõhusate naisuurimuslike kursuste väljaarendamiseks. Üliõpilane, keda nais- ning soouurimuslikud küsimused huvitavad, peab oma bakalaureuse töö juhendajat tikutulega otsima või kasutama välismaal õppides võimalust naisuurimisvaldkonnaga lähemalt tutvumiseks.

Viimase viie aasta jooksul on Eestis välja kujunenud "kriitiline mass" (kuigi mitte veel "kaadri" mõõtu välja andev) noori magistrante ning doktorante, kelle vastavad huvid on saanud tuge välismaal õppides ning kes on ka oma uurimistöös näidanud võimekust naisuurimise interdistsiplinaarsete meetoditega töötamiseks. Nagu nähtub "Ariadne lõnga" esimesest kahest numbrist, on noored teadlased hakanud sooprobleematikat ning selle ajalugu uurima ka Eesti kultuurkonna keskel.

Kuna Tallinna Pedagoogika Ülikooli juures tegutseb aktiivselt ENUT (Eesti Naisuurimus-ning Teabekeskus), on loogiline, et esimene nais- ning soouurimuslik õppeprogramm rajatakse Tallinna, kus sel oleks ENUT-i kaudu elav tagasiside ühiskondliku diskursuse ning avaliku eluga ning üliõpilastel rakendus praktikate ja väliuurimistööde näol. Võiks loota, et naisuuringuid sissejuhatav õppeprogramm tekitab tulemusliku üliõpilaste baasi ning intellektuaalselt elava õhkkonna kaudu pinnase ka edasiarenemiseks süvendataval tasemel.

* Essee valmis kohtumiseks TPÜ rektor Mati Heidmetsaga 2002. aasta augustikuus.

SÜNDMUSED

Läänemeremaade naiste konverents *Women and Democracy*

13. - 14. veebruaril 2003 toimub Tallinnas Sakala Keskuses kolmas Läänemeremaade naiste konverents *Women and Democracy* (Naised, mehed ja demokraatia), mille peakorraldajaks on Sotsiaalministeerium. Korraldamistöös osaleb ka ENUT.

Konverentsile oodatakse 600 osalejat Balti riikide, Põhjamaade, Venemaa, Poola, Saksamaa ja Ameerika Ühendriikide riigiasutustest, mittetulundusühingutest ja akadeemilistest ringkondadest. Konverentsi patroon on proua Ingrid Rüütel.

Läänemeremaade naiste konverents *Women and Democracy* on jätkuks 2001. aasta juunis Vilniuses toimunud teisele konverentsile *Women and Democracy* ning 2000. aasta märtsis Helsingis toimunud teisele Läänemeremaade naiste konverentsile.

Konverentsi eesmärk on arendada dialoogi poliitikute, teadlaste, ametnike, mittetulundusühingute esindajate jt ekspertide vahel, et tõhustada osalejate vahelist koostööd ning tulla välja uute oluliste algatustega suurendamiseks naiste mõjujõudu ja nende osalust ühiskonnaelu arendamises.

Konverentsil käsitletakse naiste ja meeste osalust demokraatlikes protsessides järgmise nelja põhiteema

- raames:
1. naised võimu juures ja otsuste tegemisel
 2. naised ja majandus
 3. naistevastane vägivald
 4. naised ja meedia

Registreerimine

Konverentsile on oodatud nii poliitikud, teadlased, ametnikud, mittetulundusühingute esindajad kui ka noored ning rahvusvähemuste esindajad. Konverentsil osalemine on tasuta.

Põhjamaade Ministrite Nõukogu katab mittetulundusühingute esindajate ja teadlaste reisi- ja majutuskulud konverentsil osalemiseks, kui nad elavad väljaspool Tallinna. Konverentsile registreerimise tähtaeg on **14. jaanuar 2003**. Konverentsi registreerimislehe leiate veebilehelt http://www.sm.ee/women/f_reg.htm või saate konverentsi projektijuhilt: Kati Ellandi telefon 626 9855, mobiil 051 69 152, faks 626 98 54, e-post: kati.ellandi@sm.ee

Palun saatke täidetud registreerimisleht konverentsi projektijuhile hiljemalt 14. jaanuariks 2003. Kui kõik registreerimislehed on laekunud, valib konverentsi organiseerimiskomitee 100-liikmelise Eesti delegatsiooni põhimõttel, et esindatud oleksid riigiametnikud, teadlased ja mittetulundusühingute esindajad kõikidest maakondadest.

Võrdsed võimalused naistele ja meestele Euroopa Liiduga ühinemise protsessis

27.jaanuaril esitleb Avatud Eesti Fondi naisprogramm uut publikatsiooni "Võrdsed võimalused naistele ja meestele Euroopa Liiduga ühinemise protsessis" ning korraldab samateemalise seminari. Trükkis sisaldab Eesti seadusandluse ja Euroopa Liidu soolist võrdõiguslikkust puudutavate direktiivide võrdlevat analüüsi ning seitsme kandidaatriigi omavahelist võrdlust.

Aruanne kinnitab ühelt poolt, et võrdsed võimalused ja sooline võrdõiguslikkus pole liituvates riikides sh Eestis veel täielikult seadusandlikult tagatud, teisalt puuduvad efektiivsed rakendusmehhanismid, mis vähendab ka olemasolevate edumeelsete seaduste positiivset mõju.

Seminaril osalemiseks palume ühendust võtta AEF-i naisprogrammi koordinaatori Selve Ringmaaga e-post selve@tpu.ee ja telefon 06 409 173 või 055 596 188.

Märtsist-juunini kavatsame uut publikatsiooni ja soolise võrdõiguslikkuse temaatikat üldisemalt tutvustada väikestel seminaridel maakondades. Täpsemat teavet ja maakondlike seminaride ajakava saate Eha Reitelmannilt e-post ehare@hot.ee ja telefon 06 409 173. Kõik huvilised on oodatud eelregistreeruma!

Toimetus ja küljendus: Liina Järviste

Inimkaubanduse ennetamine - koolitus

24.01.2003 toimub Tallinna Pedagoogikaülikoolis viimane kokkuvõttev seminar tsüklilist "Inimkaubanduse ennetamine - koolitus õpetajatele, noorsootöötajatele ja kutsenõustajatele", mis toimus Põhjamaade Ministrite Nõukogu poolt rahastatud Põhja- ja Baltimaades naistega kaubitsemisvastase ühiskampaania raames.

Esinema on oodatud esindaja politseist ja Tööturuametist, tehakse kokkuvõtte tehtud ja planeeritavast tööst võitluses inimkaubanduse vastu õpetajate, noorsootöötajate ja kutsenõustajate tasandil. Osalejateks on eelnevatel seminaridel käinud - Tallinnast, Pärnust ja Jõhivist. Osa võtma on oodatud ka teised huvilised.

ENUTi KONTAKT

Narva mnt. 25-410,
Tel./ Fax (372) 6409 17
www.enut.tpu.ee
E-post: enut@tpu.ee